

№ 22 (327)
Чэрвень 2010 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

Традыцыі і прадаўжальнікі:
фестываль «Берагіня» –
стар. 2 і 6

Рэгіён: гісторыя
Пастаўшчыны –
стар. 3

Славутыя імёны:
М. Забэйда-Суміцкі –
стар. 4

На тым тыдні...

3 чэрвеня ў музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі праходзіць выстаўка «Гродзенскі «Катэхізіс» Лаўрэнція Зізання». У гэтай працы Зізання выклаў не толькі дагматы праваслаўя ў пытаннях і адказах, але і веды па гісторыі, прыродазнаўстве, астраноміі ды іншых навук. Рукапіс быў зроблены на старабеларускай мове. У 1627 г. ён з перакладчыкам Б. Багамольцавым наведаў Друкарскі двор у Маскве, дзе і быў выпушчаны «Катэхізіс». Але кніга, відаць, не была прызнаная афіцыйнай царквой, таму, верагодна, патрыярх Філарэт загадаў спаліць усе надрукаваныя асобнікі. Цудам захаваліся толькі пяць дэфектных выданняў, а новыя (1783, 1787 і 1788, Гродна; 1784, Пскоў) з-за значнай рэдакцыйнай праўкі неадрэадаваныя погляды Зізання. На выстаўцы прадстаўлены гродзенскія выданні, на-друкаваныя стараверамі ў Каралеўскай друкарні (выдавецтва было заснаванае грамадскім і палітычным дзеячам А. Тызенгаўзам у сярэдзіне 1770-х гг.).

Гэты год ААН абвясціла Міжнародным годам збліжэння культуры, правядзенне якога павінна даць новы імпульс развіццю культурнай разнастайнасці і пашырэнню дыялогу паміж культурамі. 2 чэрвеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **кніжная выстаўка «Народы свету: людзі, культуры, лад жыцця»**, дзе паўстане чароўны калейдаскоп народаў і этнічных групаў усіх кантынентаў. Сабраная інфармацыя пра іх паходжанне, рассяленне, звычаі і традыцыі, характэрныя культурныя асаблівасці і сённяшнія ўмовы жыцця. Цікаваць выклікаюць серыі кніг «Сокровенная история цивилизации», «Народы мира», «Живая история. Повседневная жизнь человечества», «Культура повседневности» ды іншыя. Выстаўка працуе да 23 жніўня.

3 чэрвеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **кніжная выстаўка «І ажывае слова...»**, прысвечаная 60-годдзю пісьменніка, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Аляксея Дударова. Аўтар вядомы творами пра сучаснасць, гістарычныя падзеі і асобы. Экспазіцыя ілюстраваная фотаздымкамі аўтара і плакатамі.

3 чэрвеня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася **прэзентацыя кнігі «Адкуль пайшлі ідалы: помнік рэлігійна-палемічнай літаратуры з рукапіснай спадчыны татару Вялікага Княства Літоўскага»**. Да мерапрыемства была арганізаваная выстаўка «Рукапісная спадчына татару Вялікага Княства Літоўскага», з фонду аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ былі прадэманстраваны арабграфічныя рукапісы канца XVIII – пачатку XX стст., даследаванні XIX–XXI стст. пра кнігі татару-мусульманаў (манаграфіі, зборнікі навуковых артыкулаў, матэрыялы канферэнцыяў). Кнігі арабскаю графікаю з тэкстамі на беларускай і польскай мовах – феноменальная з’ява нашай культуры. Татары ВКЛ паступова згубілі цюркскую мову і пачалі карыстацца беларускай, пазней – польскай мовамі. Каб захавачь на новай радзіме іслам, яны перакладалі на гэтыя мовы свае рэлігійныя кнігі. Але тэксты пісаліся арабскімі літарамі.

Рота Наталі КУЛІЭВІЧ з кўмама народных майстроў

Езьярнякі

Менавіта так у Лунінецкім раёне называлі жыхароў в. Белае Возера. Вёскі няма, але яе ўраджэнцы жывуць нават у розных мясцінах суседняй дзяржавы. У 2004 годзе наведаў зямлю продкаў грамадзянін Польшчы Юзаф Дамброўскі, які нарадзіўся на берэзе жамчужыны Лунінецчыны ў 1937-м...

Першы раз ён прыехаў у Лунінец тры гады таму. У цягніку не спаў усю дарогу, хваляўся, бо ехаў у невядомасць: а ці захаваўся вёска, хто там жыве, а мо яна бяследна знікла і нават не засталася назвы ў памяці людзей. Выйшаў з вагона на станцыі, на Прывакзальнай плошчы нахіліўся да вакна таксі:

– Мне б да Белага Возера...
– Калі ласка!
– Вы ведаеце, дзе гэта?
– Дык хто ж у нас Белага Возера не ведае?!

Быў канец жніўня. Ледзь аўтамабіль выехаў на «бетонку», пайшоў дождж. Ён стаў мацнейшы, калі маўклівы пасажыр папрасіў кіроўцу спыніцца каля помніка на берэзе воднай гладзі. Падышоў да абеліска, агледзеў наваколле, спыніў погляд на вадзе. Таксоўшчык прапанаваў поліэтыленавы пакет застыламу ў задуменні чалавеку, каб той хаць б крыху схаваўся ад дажджу. Гэта нібыта вярнула незнаёмца да рэальнасці. Пастаяўшы яшчэ некалькі хвілінаў, ён сеў у машыну:

– Так-так, вы маеце рацыю, трэба з’езджаць адсюль, пакуль зусім не прамок...

Пан Юзаф распавядаў пра гэта каротка, як і нядоўгім было само першае з 1945 года знаходжанне на роднай зямлі. Але тады ж ён вырашыў, што яшчэ сюды вернецца. І цяпер яму здаецца вельмі сімвалічным тое, што ў першы прыезд плакала неба сугучна яго душы, быццам дапамагаючы без словаў выказаць ягоныя пачуцці. А яго другое наведванне Лунінца падарыла знаёмствы з людзьмі, каму неаб’якая гісторыя лёсу хлопчыка, які нарадзіўся і 8 гадоў пражыў на Белым возеры.

Юзаф Дамброўскі каля помніка на берэзе возера

(Заканчэнне на стар. 5)

Мы зноў чакаем «Берагіню»

Усяго два тыдні засталіся да пачатку VI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», які стаў візітнай карткай нашага раёна. Жыхары Акцябршчыны ведаюць, што гэтае маштабнае мерапрыемства адбываецца раз на два гады. Сёлета фестываль пройдзе з 24 па 27 чэрвеня, дакладней, гэта ўжо будучы заключныя мерапрыемствы. Паколькі межы «Берагіні» пашырыліся, аб ёй ужо даведліся і жыхары горада Лепеля Віцебскай вобласці. Менавіта там праходзіў турнір салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны. Такім чынам арганізатары фестывалю імкнуцца данесці фальклорнае мастацтва да больш шырокага кола людзей. Арганізатарамі «Берагіні» з'яўляюцца міністэрствы культуры і адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гомельскі абласны і Акцябрскі раённыя выканаўчыя камітэты, грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры».

Праграма заключных мерапрыемстваў прадугледжвае выступленні дзіцячых і маладзёжных фальклорных калектываў, аўтэнтчных групаў, пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў, індыўідуальных выканаўцаў песеннага, інструментальнага, харэаграфічнага і іншых відаў традыцыйнага мастацтва. А таксама жыхары і госці раёна прымуць удзел у прыгожых святах «Рудабельскае Купалле» і «Палескі кірмаш».

Вядома, што аснова фестывалю – гэта конкурс танцавальных пар і калектываў. У гэты раз у турнірах будучы прымаць удзел дзіцячыя і дарослыя пары і калектывы, а маладзёжныя выступяць толькі ў якасці гасцей. Адметна, што індыўідуальныя выканаўцы і калектывы, якія прыедуць на фестываль, прадстаўляюць не толькі аддзелы культуры, клубныя ўстановы сваіх раёнаў, але і аддзелы адукацыі. Вядома ж, развіваць патрыятызм і любоў да роднага мастацтва неаб-

ходна яшчэ ў школе. І таму наш фестываль робіць усё магчымае, каб дзеці ведалі сваю мову і шанавалі сваю культуру.

У гэтым годзе на «Берагіню» прыедуць прадстаўнікі ўсіх абласцей Беларусі і горада Мінска. Цікава, што пераможцы мінулых гадоў з радасцю адгукнуліся на прапанову прысутнічаць на фестывалі ў якасці гасцей. Усяго ж чакаецца не менш за 700 чалавек, якія прыедуць да нас у чэрвені. Завітаюць таксама і замежныя госці з Малдовы, Польшчы, Латвіі, Украіны і Расіі.

Акцябршчыну на фестывалі прадстаўляюць дзіцячыя калектывы «Праменьчыкі» Акцябрскай школы мастацтваў, «Зараніца» Краснаслабодскага СДНТ і дарослыя – «Перазваны» Гацкае СДК і «Купалінка» Пратасаўскага СДНТ. У танцавальным конкурсе таксама прымуць удзел 7 параў з Любанскага СДНТ і школы мастацтваў. А вядомыя «Рудабельскія зорачкі», «Некрасынка» і «Цярэшкавы шчодрыкі» будучы выступаць у якасці шаноўных гасцей.

Кожны дзень жыхары Акцябрскага раёна будучы мець магчымасць прысутнічаць на цікавых дзействах, сачыць за развіццём падзеяў і прымаць непасрэдны ўдзел у шматлікіх мерапрыемствах. З раніцы да вечара конкурсныя праграмы будучы змяняцца канцэртамі і майстар-класамі. Цікава, што выступленні ў рамках фестывалю адбудуцца і ў некаторых гаспадарках раёна, каб і вяскоўцы змаглі ўбачыць і адчуць прыгажосць «Берагіні».

Усяго чатыры дні будзе цягнуцца Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня», але якія гэта будучы дні! Жыхары Акцябрскага раёна ўжо з нецярпеннем чакаюць пачатку гэтай адметнай з'явы.

Грына МІРНАЯ

Праграму «Берагіні» глядзіце на стар. 6

Даніна памяці і ўдзячнасці

У рамках святкавання 65-годдзя Перамогі ў Магілёўскай абласной бібліятэцы імя У.І. Леніна адбылася прэзентацыя біябібліяграфічнага паказальніка «Они освобождали Могилёвщину. Герои Советского Союза, принимавшие участие в освобождении Могилёвской области от немецко-фашистских захватчиков (1943–1944 гг.)», які стварылі супрацоўнікі аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры бібліятэкі.

Гэта першае на Магілёўшчыне выданне, дзе ўвекавечаныя імёны 344 воінаў — Герояў Савецкага Саюза, прадстаўнікоў 20 нацыянальнасцяў, якія вызвалілі наш край.

На сённяшні дзень устаноўлены імёны 195 воінаў, якія праявілі мужнасць і гераізм пры вызваленні Магілёўшчыны, іншыя атрымалі званне Героя Савецкага Саюза раней ці былі адзначаныя пазней. Праца па ўдакладненні спіса працягваецца.

У паказальніку змешчаныя матэрыялы за 1950–2009 гг. Гэта кнігі, артыкулы з энцыклапедыяў і даведнікаў, зборнікаў, часопісаў і газетаў. Уключаная таксама літаратура, якой няма ў фондзе бібліятэкі.

Біяграфічныя дадзеныя суправаджаюцца фотаздымкамі ўдзельнікаў вызвалення і бібліяграфічнымі спісамі літаратуры. Для зручнасці выкарыстання даюцца дапаможныя паказальнікі: імяны, геаграфічны, якія дазваляюць вызначыць імёны воінаў, якія атрымалі званне Героя за вызваленне пэўнага горада ці раёна Магілёўскай вобласці.

Паказальнік будзе карысным гісторыкам, краязнаўцам, выкладчыкам, бібліятэкарам, усім, хто займаецца патрыятычным выхаваннем моладзі, а таксама шырокаму колу чытачоў.

Выданне з'яўляецца данінай павагі і ўдзячнасці салдатам Вялікай Айчыннай, якім мы абавязаныя за жыццё пад мірным небам у свабоднай і незалежнай краіне.

Тамара КАЛІНІНА,
загадчыца аддзела беларускай
і краязнаўчай літаратуры
Магілёўскай абласной бібліятэкі

Новы лаўрэат Ёлшынскай прэміі

Тонар і слава

Ушанаванне князёўны,

асветніцы, мецэнаткі, святой

З 1992 года Рагачоўскі краязнаўчы цэнтр уручае найбольш актыўным мясцовым краязнаўцам прэмію ў гонар мужа і жонкі Ёлшыных, якія жылі ў Рагачове на мяжы XIX–XX стагоддзяў і вызначыліся мецэнацкай дзейнасцю. Напрыканцы мая ўшаноўвалі трынаццатага па ліку лаўрэата гэтай прэміі – рагачоўскага краязнаўцу Аляксандра Патапава. Аляксандр па прафесіі будаўнік, а ўвесь вольны час аддае краязнаўчай справе. За свой кошт ён выдаў ужо некалькі краязнаўчых зборнікаў, у якіх сабраў каштоўны матэрыял па гісторыі рэлігіі на Рагачоўшчыне (Мікалай Шуканаў. Рэлігійнае жыццё на Рагачоўшчыне // «Краязнаўчая газета». 2009, № 8). На чарзе – два новыя зборнікі.

Дырэктар Рагачоўскага краязнаўчага цэнтра Генадзь Цітовіч уручыў новаму лаўрэату Ёлшынскай прэміі ганаровы дыплом, знак лаўрэата і грашовую прэмію. Аляксандра Патапава павіншавалі яго сябры па краязнаўчым цэху, таксама лаўрэаты гэтай прэміі, М. Міронаў, М. Альха, М. Макараў, М. Нікалаенка ды іншыя, ад імя жлобінскіх краязнаўцаў – аўтар гэтых радкоў.

Мікалай ШУКАНАЎ,
супрацоўнік жлобінскай
райгазеты «Новы дзень», краязнаўца

Выканкам ГА «Беларускі фонд культуры», рэдакцыя і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні галоўнаму бухгалтару ГОЛУБЕВАЙ Людміле Барысаўне з прычыны смерці яе маці – **Фядосці Савельеўны**.

У пачатку чэрвеня ў нашай краіне традыцыйна ўшаноўваецца памяць нябеснай Алякуккі Беларусі – святой Ефрасінні Полацкай. Сёлета гэта супала і з 100-годдзем перанясення святых мошчаў з Кіева ў Полацк.

Беларуская асветніца Ефрасіння Полацкая – першая жанчына, прылічаная да святых. Яна сваёй дзейнасцю на некалькі стагоддзяў апырэдзіла час, стала першай у гісторыі Беларусі мецэнаткай. Дзякуючы ёй былі створаны першыя школы. Ефрасіння клапацілася аб перапісанні кніг і развіццё доўлідства. Па яе замове выбітны майстар-ювелір Лазар Богша стварыў знакаміды крыж.

Духоўны ўплыў беларускай асветніцы выйшаў далёка за межы эпохі. Яе імя і справы крышталізаваліся ў часе і набылі найвышэйшую якасць нацыянальнага сімвала ў справе самаадданага служэння высакародным ідэалам, служэння людзям і Радзіме.

Цэнтральнай падзеяй святочных мерапрыемстваў стала літургія ў Крыжа-Узвіжанскім саборы Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра 5 чэрвеня. Набавэнства вёў Мітрапаліт Філарэт і члены Сінода Беларускай праваслаўнай царквы.

У гарадской мастацкай галерэі Полацка з 31 мая па 5 чэрвеня прайшла тэматычная фотавыстаўка «Незабыўныя дні», якая паказала падзеі 1910 года, калі ўрачыста мошчы Ефрасінні вярнуліся ў родны горад. У гэты ж час у кінавідыцэнтры «Радзіма» прайшоў кінафестываль.

У Полацкім дзяржаўным універсітэце 3 чэрвеня прайшла Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя, прысвечаная гістарычнай ролі Ефрасінні Полацкай. 4 чэрвеня ў

Сафійскім саборы адкрыўся фэст праваслаўнай творчасці.

Урачыстасці 5 чэрвеня скончыліся хрэсным ходам з Сафійскага сабора ў Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр.

Свае мерапрыемствы да Дня памяці Ефрасінні Полацкай падрыхтавалі бібліятэкі. Так, у Магілёўскай абласной бібліятэцы была арганізаваная кніжная выстаўка «Святыні Айчыны». З дапамогаю даследаванняў і мастацкіх твораў можна пазнаёміцца з жыццёвым подзвігам асветніцы. Прадстаўленыя таксама краязнаўчыя дакументы, што расказваюць пра ўрачыстасці ў Магілёве, калі рака з мошчамі на працягу трох дзён знаходзілася ў горадзе.

Паводле матэрыялаў інтэрнэту

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Выданні краязнаўцаў краіны

Гісторыя Беларусі праз пастаўскія акуляры

У мінскім выдавецтве «Кнігазбор» выйшла кніга краязнаўцы Ігара Пракаповіча «Чароўны край – Пастаўшчына». Гэта гісторыка-краязнаўчы курс, які, паводле анатацыі, «адрасуецца вучням, настаўнікам, сту-

дэнтам, краязнаўцам, турыстам і ўсім, хто цікавіцца родным краем», аднак разбіццё тэксту на параграфы паказвае, што выданне ў першую чаргу разлічвалася для школьнікаў, якія будуць займацца на факультэ-

татыўным курсе «Паставазнаўства».

Кніга падзеленая на пяць тэмаў. Першая – «Мой родны край – Пастаўшчына» прысвечаная геаграфічнаму апісанню Пастаўскага раёна. Аўтар, які працуе настаўнікам геаграфіі, надаў вялікую ўвагу апісанню прыроды раёна. Другая тэма – «Мінулае і сучаснасць» з'яўляецца кароткім, але дастаткова змястоўным нарысам гісторыі Пастаўскага раёна. Трэцяя – «Матэрыяльная і духоўная спадчына» – змяшчае пераказ легендаў і паданняў, апісанне народнай культуры, традыцыяў рэгіёну. Чацвёртая тэма – «Я спадчыну ад продкаў атрымаў» заахвочвае вучняў да вывучэння гісторыі свайго роду і свайго краю ды дае практычныя парады. Пятая тэма змяшчае апісанне найбольш цікавых паселішчаў Пастаўшчыны – Лынтупаў, Варапаева, Дунілавічаў, Камаяў, Парыжа, Асінагарадка. Завяршаюць кнігу да-

даткі з даведачнай інфармацыяй.

Тэкст выдання прыцягвае да сябе ўвагу якасцю і грунтоўнасцю. Добры і ілюстрацыйны матэрыял – некалькі сотняў фотаздымкаў, картаў, малюнкаў, копіяў дакументаў – ствараюць выдатнае графічнае супрадажэнне тэксту.

Апісанне гісторыі Пастаўскага раёна добра ўпісанае ў агульны кантэкст гісторыі Беларусі. Такім чынам, чытачы змогуць паглядзець на гісторыю краіны праз прызму гісторыі сваіх родных мясцінаў, што, безумоўна, паспрыяе засваенню вучнямі ведаў па гісторыі Беларусі.

Каля паловы гістарычнага раздзелу выдання займае апісанне XX стагоддзя. Безумоўна, станоўчым бокам гэтай часткі нарысу трэба

лічыць тое, што аўтар не надае гіпертрафаванай увагі нямецка-савецкай вайне ды пасляваеннаму перыяду, і не карыстаецца ў тэксце распаўсюджанымі штампамі. Тут надаецца перавага фактам, прычым іх падбор не назавеш аднабок і заідэалагізаваным: аўтар піша і пра Адама Дасюкевіча – павятовага старасту часоў нямецкай акупацыі, і пра сталінскія рэпрэсіі, і пра Саюз беларускіх патрыётаў. Абазначаны ў гісторыі чытач ведае, якія падзеі стаяць за невялікімі абзацамі пра рэпрэсіі, высылкі, калектывізацыю і арышты. А вось навучэнцы школаў наўрад ці здолеюць, прачытаўшы падручнік І. Пракаповіча, усвядоміць трагедыю камуністычнага рэжыму. Ды ўвогуле падзеі XX стагоддзя тут апісаныя куды больш аб'ектыўна, чым у многіх іншых публікацыях, якія выходзяць з-пад пяра афіцыйных аўтараў.

Паставы атрымалі яшчэ адно выдатнае краязнаўчае выданне. Шкада толькі, што наклад усяго 100 асобнікаў – такая кніга заслугоўвае і ў разы большых накладаў, і каляровага, а не чорна-белага друку. Хочацца пажадаць аўтару поспехаў у далейшай даследчай і творчай працы, якая спрыяе кшталтаванню гістарычных ведаў і нацыянальнай свядомасці моладзі.

Кастусь ШЫТАЛЬ

Фота Святланы ПРАКОФ'ЕВАЙ

Новае выданне

Кніга пра нумізматыку і сфрагістыку

У Мінску выйшла з друку кніга «Нумізматыка. Сфрагістыка. Успаміны» Міхася Белямука. Сам аўтар выдання жыве ў ЗША. Нарадзіўся ён у вёсцы Голя сённяшняга Камянецкага раёна ў 1924 годзе. Пасля вайны па запрашэнні свайго дзеда, які жыў у Амерыцы, Міхась Белямук трапіў у ЗША. Там усё жыццё прымаў і прымае актыўны ўдзел у справах беларускай эміграцыі. Займаўся пытаннямі старажытнай гісторыі Беларусі, быў адным з заснавальнікаў часопіса «Полацак», даследваў нумізматыку і сфрагістыку. Вынікам гэтых даследаванняў стала яго кніга «Нумізматыка. Сфрагістыка. Успаміны». Кніга даволі арыгінальная, лёгка чытаецца і з'яўляецца спецыяльным гістарычным даведнікам па пошуку старых манетаў на тэрыторыі Беларусі.

У раздзеле «Нумізматыка» аўтар сабраў багаты матэрыял па абласцях і раёнах Беларусі пра цікавыя нумізматычныя знаходкі на працягу двух стагоддзяў. Дарэчы, нашая зямля яшчэ зберагае ў сабе мільёны, а то і мільярды розных манетаў. Па ўсёй краіне археолагі і простыя людзі знаходзілі і знаходзяць манетныя скарбы: рымскія дэнарыі, куфіцкія дырхемы, заходнееўрапейскія дэна-

рыі, пражскія грошы, польскалітоўскія манеты і г.д.

Міхась Белямук паказаў, наколькі багатая нашая зямля на нумізматычныя скарбы. Вось некалькі прыкладаў з кнігі. Непадалёк ад Брэста ў 1887 годзе селянін знайшоў гліняны гаршчок, напоўнены срэбнымі, падобнымі адна да адной, манетамі. Скарб купіў нейкі ювелір. Вядома, што гэта былі візантыйскія манеты. У 1936 годзе ў Дубровенскім раёне пад час веснавых палявых працаў знойдзены некалькі арабскіх срэбных дырхемаў, а ўлетку там жа знайшлі гліняны гаршчок і рэшту манетаў. Скарб налічваў 2000 дырхемаў. 826 арабскіх дырхемаў знойдзены і на Смаргоншчыне ў 1971 годзе пад вялікім валуном. У 1991 годзе ў Мінску пад час раскопак знойдзены германскі дынар X стагоддзя. У 1961 годзе восенню пад час сельскагаспадарчых працаў у Талачынскім раёне знойдзены ў гліняным гаршчочку арабскія дырхемы і заходнееўрапейскія дынары. Улетку 1968 года ў Берастаўскім раёне знайшлі скарб са срэбных рымскіх дынараў, якія людзі паразбіралі. Нумізmat і археолаг Валянцін Рабцэвіч, прыехаўшы на месца, сабраў 8 дынараў. Гэты цікавы спіс можна яшчэ доўга-доўга працягваць.

Наогул, нумізматыка заўсёды вабіла людзей. З гісторыі Беларусі мы ведаем, што вялікі нумізматычны збор быў у Радзівілаў у Нясвіжы. У першай палове XIX стагоддзя добрая калекцыя манетаў мелася ў графа М.П. Румянцава ў Гомелі. Цяпер яна складае аснову маскоўскага Румянцаўскага музея. У сярэдзіне XIX стагоддзя ў Віленскай і Мінскай губернях буйным збіральнікам манетаў быў граф Я.П. Тышкевіч, які перадаў 3072 манеты ў створаны па яго ініцыятыве Віленскі музей старажытнасцяў, адзін з аддзелаў якога складаўся з калекцыяў медалёў і манетаў кожнай дзяржавы паасобку. Сёння ў Беларусі найбольш буйны нумізматычны збор захоўваецца ў Нацыянальным гістарыч-

ным музеі Рэспублікі Беларусь і ў Нумізматычным кабінете Белдзяржуніверсітэта.

Другі раздзел кнігі Міхася Белямука прысвечаны сфрагістыцы – навуцы, якая вывучае пячаткі і іх гісторыю. Пячаткі заўсёды з'яўляліся самастойнымі помнікамі нашай гісторыі і адзнакамі сапраўднасці дакументаў. Аўтар даволі абгрунтавана і навукова разглядае пячаткі князёў Усяслава Чарадзея, Аляксандра Цвярскага, Гедзімінавічаў і Вітаўта. Напрыклад, калі Вітаўт планаваў стаць каралём Літвы, ён загадаў маестатную пячатку ў італьянскіх ці французскіх скульптараў, якія выразалі пячатку каралём Казіміру Вялікаму і Ягайлу. Маестатная пячатка Вітаўта была дыяметрам 100 міліметраў, мела шмат падабенстваў з пячаткамі Казіміра і Ягайлы. На пячатцы Вітаўт сядзіць на троне, апрануты ў панцыр, зверху накінутая шыкоўная мантыя, на нагах рыцарскія пантофлі, на галаве – княжая мітра, якую ад Жыгімонта Старога пачалі змяшчаць на літоўскіх манетах. Такую мітру выдаўцы другога і трэцяга Статутаў (Мікалай Радзівіл Руды і Леў Сапега) змясцілі на іх тытульнай старонцы. У правай руцэ Вітаўт трымае скіпетр, а левай руцой падтрымлівае дзяржаўны герб – Пагоню.

У апошні раздзел кнігі Міхась Белямук уключыў успаміны пра тое, як ён пасля доўгага растання некалькі разоў бываў у Беларусі і як выдаваўся часопіс «Полацак» у Кліўлендзе.

Сяргей ЧЫГРЫН

25 мая – Дзень памяці класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча. У гэты дзень прыхільнікі таленту выказваюць шчырыя словы павагі і любові паэту, празаіку, крытыку і публіцысту, грамадзяніну і чалавеку Максіму Багдановічу. Таму не выпадкова ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшло ўрачыстае ўзнагароджанне пераможцаў конкурсу прэзентацыяў «Login: Максім», бо ўсе даслаўныя школьнікамі працы – таксама даніна павагі паэту.

На адрас музея паступіла 185 працаў з усіх куточкаў Беларусі.

Членамі журы сталі супрацоўнікі музея, якія шмат гадоў працуюць на ніве багдановічазнаўства і ведаюць пра Максіма, калі не ўсё, то вельмі шмат: загадчык экскурсійна-масавага аддзела Ірына Мышкавец, загадчык філіяла «Беларуская хатка» Таццяна Лабада,

У Вянок Максіму

старшы навуковы супрацоўнік Юлія Мацук і малодшы навуковы супрацоўнік Наталля Камко, узначальвала журы дырэктар Таццяна Шэляговіч.

У конкурсе былі вылучаныя дзве намінацыі: «Ушанаванне памяці М. Багдановіча» і «Жыццёвы і творчы шлях М. Багдановіча». Пры падвядзенні вынікаў улічваліся паўната раскрыцця тэмы, выразнасць і дакладнасць раскрыцця, эмацыйнасць матэрыялу, тэхнічнае рашэнне. Цудоўных, прыгожых прэзентацыяў было вельмі шмат, таму журы вырашыла размеркаваць прызавыя месцы наступным чынам. Школьнікі, працы якіх занялі III месца, атрымалі падзяку ад журы. За II месца – граматы і кнігу «Я хацеў бы спаткацца з Вамі...», куды ўвайшлі артыкулы пра Максіма Багдановіча, яго самыя прыгожыя вершы. Дыпламам і поўным зборам твораў у трох тамах М. Багда-

новіча былі ўзнагароджаныя ўдзельнікі, працы якіх занялі I месца. Акрамя таго, кожны атрымаў на памяць кішэнны календар на 2010 год з адзнакай – пячаткай установы, які дае права наведаць музей на працягу 2010 года бясплатна, прычым не аднаму, а з сябрам ці сяброўкай, матуляй ці бацькам.

У намінацыі «Ушанаванне памяці Максіма Багдановіча» перамаглі вучні 11 «А» класа СШ № 4 г. Жодзіна Дзмітрый Мытнікі і Герман Тарайкоўскі.

Больш важкай па колькасці працаў была другая намінацыя, таму дыпламы атрымалі некалькі ўдзельнікаў: вучаніца 9 класа Вераніка Баршчэўская (п. Рассвет Клецкага раёна); Марына Добрынская і Мікалай Шульжыцкі з 10 «А» СШ № 5 г. Мінска; вучань 8 класа СШ № 4 Уладзіслаў Малержык (г. Дзяржынск).

Члены журы вырашылі ад-

значыць яшчэ некалькі працаў, даслаўных на конкурс. Адну з іх – за мастацкае афармленне. Вокладка дыска, зробленая вучнем 10 класа СШ № 143 г. Мінска Андрэем Варавам, афармленая густоўна, памастацку. Яшчэ адна праца, адзначаная журы, выкананая ў фармаце 3D, што гаворыць пра высокі ўзровень ведаў у галіне найноўшых камп'ютэрных тэхналогіяў Дзяніса і Кацярыны Чарніцыных, вучняў 11 «В» класа політэхнічнай гімназіі № 6 г. Мінска. Цікавую працу даслалі вучні 10 «Б» класа СШ № 33 г. Мінска Андрэй Аніскевіч, Дзмітрый Свістун, Дзмітрый Тарасік – сябры інтэлектуальнай каманды «Форсаж».

Для падвядзення вынікаў конкурсу прэзентацыяў «Login: Максім» і ўручэння ўзнагародаў 25 мая ўдзельнікі сабраліся ў музеі. Прыехалі яны разам з бацькамі, настаўнікамі і сяб-

рамі. Найлепшыя прэзентацыі прысутныя праглядзелі пад час узнагароджвання.

Супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча вельмі ўдзячныя ўсім удзельнікам конкурсу, а таксама настаўнікам, якія падтрымлівалі, накіроўвалі, дапамагалі сваім выхаванцам. Усе разам мы зрабілі вялікую справу, якая будзе мець працяг. Некаторыя навучэнцы, спадзяемся, і надалей будуць займацца вывучэннем жыцця і творчасці вялікага паэта. І, можа, хтосьці з іх прыйдзе нам, сённяшнім супрацоўнікам музея, на змену. А настаўнікі атрымалі цудоўныя падарункі-прэзентацыі ад сваіх вучняў, якія можна выкарыстоўваць на ўроках беларускай літаратуры, на пазакласных мерапрыемствах.

Запрашаем паўдзельнічаць усіх ахвочых у нашых наступных конкурсах, а іх наперадзе яшчэ багата! Чакаем ад вас цікавых прапаноў і ідэяў. Будзем разам!

Наталля КАМКО, малодшы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея М. Багдановіча

А ў сэрцы заўсёды Радзіма...

ны на вуліцы, але яму пашчасціла застацца жывым. У маі 1940 года артыст атрымаў з Прагі запрашэнне ад Народнага тэатра, куды і пераехаў. Чэхаславакія таксама знаходзілася пад акупацыяй, але культурнае жыццё там не замерла. І вось, 12 кастрычніка 1940 года, беларускі спявак М. Забэйда-Суміцкі выступае ў Празе са сваім першым канцэртам. «На гэтым канцэрте прысутнічала больш за тысячу слухачоў, першы раз прагучэла і беларуская песня...», – з гонарам узгадваў пазней спявак. Чэшская музычная крытыка адзначала, што Забэйда-Суміцкі «найбольшага поспеху, натуральна, дасягнуў беспадобна дасканалым выкананнем украінскіх і беларускіх песень, незвычайнаю, цудоўнаю красою якіх умее захапіць уважлівага слухача і становіцца сапраўдным будзіцелем, які прапагандуе вечныя вартасці народнай творчасці з вялікім поспехам».

Да гэтага канцэрта была падрыхтаваная спецыяльная праграма на чэшскай мове, якая ўяўляла з сябе падвоены ліст, надрукаваны тыпаграфічным спосабам. На першай старонцы злева быў змешчаўся фотаздымак спявака, справа – назва: «Вечар. Ары і песні». Ніжэй указваўся час – 8 гадзінаў вечара, месца правядзення канцэрта – Сметанавая зала, імя і прозвішча выканаўцы. У другой старонцы праграмы знаходзілася інфармацыя з пералікам твораў Моцарта, Шуберта, Чайкоўскага, Рымскага-Корсакава, ары з твораў якіх гучалі на вечары. Трэцяя старонка была аддадзеная тэкстам трох беларускіх народных

М. Забэйда-Суміцкі. Канцэртнае выступленне. 1960-я гг. (Фота з фондаў БДАМЛіМ)

Беражліва захоўваецца ў фондах музея-сядзібы «Пружанскі палацык» цікавае выданне, звязанае з імем таленавітага опернага спявака Міхася Забэйды-Суміцкага. Гэта – праграма яго першага канцэрта ў Празе.

Як вядома, Міхась Забэйда-Суміцкі (14.06.1900 – 21.12.1981) родам з вёскі Шэйпічы, што ў Пружанскім раёне. Скончыў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю (1918).

Ягоны лірычны тэнар гучаў у тэатрах Харбіна і Мілана, Познані і Прагі. Крытыкі ставілі яго поруч з славутымі мэтрамі сусветнага опернага мастацтва – Леанідам Собінавым, Цітам Скіпам, Энрыкам Карузам, Фёдарам Шаляпіным. Здабыў ён славу і як выканаўца народных песняў, праз якія раскрываў асаблівасці беларускай нацыянальнай душы. Трэба адзначыць, што М. Забэйда-Суміцкі спяваў на 17 мовах свету і заўсёды на мове арыгінала. Усё сваё свядомае жыццё гэты самабытны спявак пра жыў на чужыне, але ніколі не парываў сувязі з Бацькаўшчынай.

А цяпер давайце вернемся ў 1939 год – год, калі пачалася Другая сусветная вайна, якая засыпала Забэйду ў Варшаве. Спявак трапіў пад град нямецкіх абстрэлаў і бамбёжак. У «варшаўскім пекле» ён пра жыў амаль год. Быў зашыпаны ў разбураным доме, кантужа-

М. Забэйда-Суміцкі з Я. Янішчыц у Рэгравым садзе (Прага, 1972 г.)

Фота Сяргея ПАНІЗЬНІКА (друкуецца ўпершыню)

песень. На апошняй старонцы друкаваўся анонс будучых канцэртаў спявака.

З таго часу прайшло амаль 70 гадоў, праграма гэтага канцэрта дапамагае нам адчуць повязь часоў, дае магчымасць даведацца аб творчай дзейнасці нашага славуэтага земляка. Застаецца толькі дадаць, што творчая спадчына Забэйды-Суміцкага цяпер захоўваецца ў Беларускай дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва.

Р. ЗІНЧУК, галоўны захавальнік фондаў музея-сядзібы «Пружанскі палацык»

Дзіцячая памяць заха-вала нешматлікія падзеі, твары. Бацька паходзіў з Замошша, звалі яго Франак, маці, ураджэнку Лахвы, – Адольфа. Цікава, што ў іх было аднолькавае прозвішча – Дамброўскія. Ажаніліся, пабудавалі хагу амаль на самым беразе возера Белае. Уздоўж вады размяшчалася і ўся невялікая вёска – хатак 20. А асядалі тут менавіта сем’ямі – брат маці, брат бацькі. Пан Юзаф ўзгадвае, што акрамя іх прозвішча было яшчэ два: Дабравольскія і Трыбульскія. Ды крыху на воддалі, на хутары, жыў Шульц з сям’ёй, яго жонка была хроснай маці маленькага Юзіка. Бабылём быў толькі адзіны жыхар-дзівак – яго звалі «Керэнскі», верагодна, гэта была мянушка.

Госць з Польшчы прайшоўся ўздоўж агароджы аздараўленчага цэнтру «Спутник» – на яго тэрыторыі калісьці стаяла пачатковая школа. Дзеці ў іх сям’і былі яшчэ маленькія для вучобы – старэйшая сястра нарадзілася ў 1936 годзе, малодшая – у 1942-м, але ён памятае, як беглі на заняткі суседскія хлопчыкі і дзяўчынкі, і марыў аб тым часе, што калі-небудзь далучыцца да іх. У школу трэба было ісці паўз вясковыя могілкі, і хаця гэтае святое месца з простымі драўлянымі крыжамі было абгароджанае жэрдкамі, пацупці яно выклікала своеасаблівую, так што праходзіць каля яго аднаму зусім не хацелася...

Напэўна, баяцца трэба было іншага. У лесе было шмат вярзоў. Але жанчыны смела ішлі за 7 кіламетраў у Лунін, «до костёла», басанож, неслі ў руках абутак, каб ганарліва пасля прайсціся па сяле. Адночы зграя ваўкоў акружыла яго маці. Яна была вымушана залезці на бліжэйшае дрэва і перакачаць там «асаду», пакуль з вёскі не прыбеглі мужчыны і не разганалі драпежнікаў. Такое здаралася вельмі рэдка. Звычайна ў лесе людзі адчувалі сябе спакойна: збіралі ягады і грыбы, займаліся паляваннем, вудзілі рыбу.

Неспакой прыйшоў з вайною. Уночы прыходзілі партызаны, але яны былі розныя. Адныя, добрыя людзі, прасіліся пераначаваць, даць што-небудзь з адзення і ежы. Бацькі не адмаўлялі. Але бывала начную цішыню парушалі і тыя, каго людзі называлі бандэраўцамі. Яны загадвалі: ці бацьку – збірайся і паказвай шлях у якую-небудзь вёску, ці

маці – збірайся, у лагеры трэба памыць бялізну ці напячы хлеба. Адночы забралі на тры дні – бацька знямог у чаканні. Але часцей прыходзілі па нажытае, грузілі вазы, калі ўжо, здавалася, і ў хаце нічога не засталася пасля шматлікіх наведванняў «лясных» людзей. Часам бацька ішоў за імі і пад-

заць пасля вайны людзям, якія змаглі б вызначыць асобу загінулага, але зрабіць гэта па розных прычынах так і не давалася. Нож і цяпер захоўваецца ў Юзафа. Праз 60 гадоў ён стаяў на беразе Белага Возера, думаючы пра гэта, але моцныя парыў ветру прымусяў скала-

калі. Ратаваліся і ад раз’юшанага немцаў, якія ў прадчуванні адступлення не ведалі літасці. У жаху перакавалі бамбардзіроўку савецкай авіяцыі. Так і дажылі да вызваленчага ліпеня.

Пан Юзаф лічыць, што ахвяраў было 5–7 чалавек: гэта жыхары Белага Возера, якія,

Да восені хата Дамброўскіх, як і астатніх жыхароў Белага Возера, была завершаная. Спакутаная зямля паволі адраджалася. Самым вялікім узрушэннем для езярнякаў у чэрвені 1945 года быў загад савецкіх уладаў збірацца і выязджаць у Польшчу. Бацька памянаў некалькі валоў на каня, на воз паклалі хатні скарб, прывязалі каровак і пагналі на станцыю Лунінец, дзе людзей і жывёлу пагрузілі ў «таварнякі». Так яны паехалі ў невядомасць.

Большасць жыхароў Белага Возера асела ў вёсцы Дашуў каля Вроцлава. Сям’я Дамброўскіх хутка пераехала ў Слупск, а потым аселі ў Шчэціне. Вядомы марскі порт і вызначыў далейшы лёс пана Юзафа: ён служыў у гандлёвым флоце.

Адольфа і Франэка Дамброўскія ўсё жыццё марылі прыехаць у родныя мясціны, але не было ніводнага знаёмага чалавекі ў Беларусі, хто мог бы іх запрасіць. У 1976 годзе пайшла з жыцця маці, праз тры гады – бацька. Перад смерцю ён узяў абяцанне з сына, што той абавязкова наведае родныя куток.

Пан Юзаф выканаў бацькаў наказ. Два дні ён хадзіў уздоўж возера Белага па шляхах памяці, адзначаючы імгненні ўспамінаў фотаздымкамі. Упэўнены, што менавіта на іх двары расла гэтая груша, менавіта на гэтую ліпу ён любіў узлазіць і аглядаць неабсяжныя лясы. Прысеўшы на траву на месцы, дзе стаяла іх хата, перакусіў узятым з гасцініцы хлебам. Пад’ехаў і ў Бастынь, але не знайшоў двара, дзе 60 гадоў таму выкапалі зямлянку.

Калі быў на Белым возеры, папрасіў людзей прачытаць яму надпіс на помніку: па-руску ён размаўляе, а васьм прачытаць па-беларуску не здолеў. Лунінчанам, якія з ахватаю адгукнуліся на ягоную просьбу, ён распавёў гісторыю свайго лесу. І ўзрадаваны ўдзелам чужых людзей у арганізацыі яго трохдзённага знаходжання на роднай зямлі, пачаў марыць аб прыездзе на Белае возера з сынамі і ўнукамі:

– Не распусціцца кроне, калі дзеці не будуць ведаць, дзе засталіся іх карані...

Тацяна КАНАПАЦКАЯ,
г. Лунінец

Езярнякі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

біраў рэчы, што зваліся з перапоўненых вазоў, – угаспадарцы спатрэбіцца.

А ўдзень Белае Возера пільнавалі немцы. Не аднойчы яны наведваліся ў вёску, шукалі партызанаў, але не знаходзячы іх слядоў, пакідалі мірных жыхароў у спакоі да наступнай аблавы.

Узгадвае пан Юзаф і выпадак, калі немцы занялі хаты на ноч. Надвечоркам пачалася перастрэлка. Ён кіннуўся было паглядзець, але салдат, які стаяў каля вакна і таксама страляў, адпхнуў цікаўнага хлопчука. Толькі калі немец выйшаў з хаты, усе пабачылі, што салдаты скупіліся над партызанам. Хутчэй за ўсё, ён ішоў у разведку, не падазраючы пра засаду. Партызан быў паранены – немцы дабілі яго нагамі. Накрывае плашч-палаткаю цела ўдзень ляжала пад дубам, а пасля яго кудысьці прыбралі дарослыя. Толькі старое дрэва і сёння стаіць жывым прыродным помнікам загінуламу.

У той вечар быў забіты яшчэ адзін партызан – ён ішоў з другога боку вёскі. Немцы з’ехалі, мяркуючы, што пасля смерці разведчыкаў партызаны сюды не пойдучь. Брата паклікала старэйшая Ірэна: пайшлі, нешта пабачыш. Амаль на беразе возера, трошкі прысыпаны мохам, ляжаў чалавек, былі бачныя яго рукі і ногі. Цікаўнасць прымусяла пакапацца ў кішэнях і пашукаць дакументы. Ніякіх папераў не было, толькі сцізорык – зялёны з белымі рыскамі. Хлопчык узяў яго з намерам пака-

Возера Белае

– Быццам дух нябожчыка гневаўся на мяне, што не высветліў імя загінулага партызана і не паказаў родным месца яго смерці...

Далейшы расповед гасця з Польшчы ўносіць змены ў раней вядомыя факты, але ўспаміны сведкі падзеяў не менш каштоўныя, чым архіўныя дакументы... Пад час чарговага «візіту» ў вёску акупанты далі жыхарам дзве гадзіны на тое, каб сабрацца, і загадалі ехаць у бліжэйшае сяло Бастынь. Загад прыйшоў апоўдні – пад вечар вёскі не было. Калі людзі пакінулі Белае Возера, немцы агнямётамі падпалілі стрэхі. Хаты згарэлі на вачах іх уладальнікаў. Пан Юзаф сцвярджае, што гэта было не ў студзені, а на пачатку мая 1944 года. Ён памятае, як перад гэтым пасадзілі бульбу, а на агародзе ўжо зазелянела расада. Дзеці выпусцілі туды трусоў, каб тыя ўратаваліся.

У Бастыні езярнякаў размеркавалі па дварах, дзе не стаялі немцы. Жыхарам было загадана выкапаць зямлянкі для кожнай сям’і. Так яны жылі два месяцы. Сям’я Дамброўскіх знайшла прытулак у двары каля чыгункі, дзе стаяла вышка з кругласутачным патрулём. Дзеці былі ўзрушаныя, калі салдат адтуль стрэліў у іх любімага сабаку. Закопваючы Заграя, пла-

нягледзячы на забарону немцаў з’яўляцца на папалішчы, усё ж хадзілі паглядзець пасеянае і пасаджанае. Сялянская натура брала сваё: памяраць збіраўся, а жыта сей. Вось людзі і пакутавалі за сваю адданасць зямлі. Закамерным стала маё пытанне:

– Чаму ж у Акце Надзвычайнай Дзяржаўнай камісіі па расследаванні і выяўленні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на часова акупаванай тэрыторыі раёна, якая працавала ўвесну 1945 года, адзначана 57 загінулых пры знішчэнні Белага Возера?

– Магчыма, гэта памылка друку: знік злучок паміж лічбамі 5 і 7, – мяркуе сведка знішчэння вёскі. – Больш за тое, вы ж самі ведаеце, што некаторыя архіўныя крыніцы таксама сведчаць пра сям’ю загінулых.

Няма пакуль тлумачэння і розным датам – па дакументах і па ўспамінах сведкі – знішчэння вёскі...

Жыхары Белага Возера вярнуліся і пачалі будаваць хаты, бо лесу навокал хапала. Сцены былі ўзведзеныя напалову, калі бацьку мабілізавалі ў Чырвоную Армію. У непакрываць дахам хаце пакутаваць ад дрэннага надвор’я доўга не давалася. Хутка бацька вярнуўся. Відавочна, ваеннае камандаванне разабралася, што ён інвалід: пад час службы ў Войску Польскім, будучы кавалерыстам, зваліўся з каня і пакалечыўся.

Р.С. Юзаф Дамброўскі шчыра дзякаваў за цёплы прыём жыхароў раёна: Ларысе Георгіеўне і Аляксандру Людвігавічу Вершаловічам, Наталлі Паўлаўне Шумскай, Яўгену Яўгенавічу Богдану, Веры Васільеўне Косміч, Аляксандру Мікалаевічу Грушэўскаму, Фёдору Міхайлавічу Рашэцкаму, Івану Іванавічу Рудовічу, Ірыне Вітальеўне Вячорка і калектыву работнікаў кухні АЦ «Спутник».

Праграма заключных мерапрыемстваў VI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» ў г.п. Акцябрскі Гомельскай вобласці 24–27 чэрвеня 2010 г.

24 чэрвеня (чацвер)

14.00 – 15.00 – Прэс-канферэнцыя. (Райвыканкам).

15.30 – Адкрыццё VI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»: канцэрт носьбітаў і пераемнікаў мастацкіх традыцыяў. Канцэрт Дзяржаўнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» Рэспублікі Беларусь, мастацкі кіраўнік – Валянціна Гаявая, народная артыстка Беларусі. (Цэнтр вольнага часу).

18.00 – 21.00. – VI Рэспубліканскі конкурс танцавальных пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў. (Цэнтр вольнага часу).

25 чэрвеня (пятніца)

8.30 – 10.30 – Майстар-клас «Рэгіянальныя традыцыі народных спеваў, музыкі і танцаў».

Вядучыя:

В.В. Калацэй – загадчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, **Т.А. Пладунова** – выкладчык кафедры;

І.В. Мазюк – выкладчык кафедры касцюма і тэкстылю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, сябра Беларускага саюза музычных дзеячаў;

С.Г. Выскварка – мастацкі кіраўнік узорнага фальклорнага калектыву «Верабейкі» Любанскага раённага цэнтру культуры Мінскай вобласці. (Цэнтр вольнага часу).

10.30 – 13.30 – VI Рэспубліканскі конкурс танцавальных пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў. Прэзентацыя танцаў мясцовай традыцыі. (Цэнтр вольнага часу).

14.30 – 16.00 – IV Рэспубліканскі турнір фальклорных калектываў.

Праграма «Музычнага мастацтва». Намінацыі «Народныя спевы», «Інструментальная музыка». (Гарадскі сквер).

Фотаздымкі Яўсена ПЯСЕЦКАГА

16.00 – 17.30 –

Канцэрт фальклорных калектываў: «Сунічкі» (в. Стаі Лепельскага раёна), мастацкі кіраўнік **Вераніка Хомбак**, «Нежачкі» (г.п. Расоны), мастацкі кіраўнік **Валянціна Ліцвінава**, «Берагіня» (в. Мётча Барысаўскага раёна), мастацкі кіраўнік **Антаніна Абрамовіч**, «Талака» (БДУКіМ), мастацкі кіраўнік **Вячаслаў Калацэй**. (Гарадскі сквер).

17.30 – 20.00 –

VI Рэспубліканскі конкурс танцавальных пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў: фінал.

Конкурс на лепшае выкананне «Лявоніхі», «Полькі». (Цэнтр вольнага часу).

20.00 – 21.30 – Канцэрт – прэзентацыя мастацкіх праграмаў замежных фальклорных калектываў Латвіі, Малдовы, Польшчы, Расіі, Украіны. (Гарадскі сквер).

26 чэрвеня (субота)

8.30 – 11.00 – Майстар-клас «Рэгіянальныя традыцыі народных спеваў, музыкі і танцаў».

Вядучыя: кіраўнікі фальклорных калектываў Расіі, Украіны, Польшчы, Латвіі, Малдовы. (Цэнтр вольнага часу).

11.00 – 12.30 – IV Рэспубліканскі турнір фальклорных калектываў.

Праграма «Харэаграфічнага мастацтва». Намінацыі «Карагод», «Кадрыля». (Гарадскі сквер).

12.30 – 14.00 – Канцэртная праграма. (Гарадскі сквер).

13.00 – 17.00 – Выступленне замежных калектываў-гасцей фестывалю ў гаспадарках раёна.

14.30 – 17.00 – Праграма «Дэкаратыўна-побытавае мастацтва». Намінацыі «Прэзентацыя хатняга задання», «Выраб з саломы», «Пляценне з прыродных матэрыялаў», «Традыцыйная вышыўка», «Выраб пояса». (Гарадскі сквер).

15.00 – 16.30 – Прэзентацыя аўтэнтчных гуртоў. (Гарадскі сквер).

16.30 – 18.00 – Канцэрт узорных фальклорных калектываў Акцябрскага раёна: «Рудабельскія зорчкі» (г.п. Акцябрскі), мастацкі кіраўнік **Валянціна Кульбіцкая**, «Цярэшкавы шчодрыкі» (в. Расвет), мастацкі кіраўнік **Тамара Іскрыцкая**. (Гарадскі сквер).

19.00 – Скліканне грамады на Купалле. (Вул. Савецкая).

20.00 – 23.00 – «Рудабельскае Купалле»: народнае свята. (Возера).

23.00 – 01.00 – «Скокі да ўпаду»: начная фальклорная дыскатэка». (Возера).

10.00 – 15.00 – Свята народнай творчасці «Палескі кірмаш»: рэгіянальныя падворкі, выставы-продажы рамесніцкіх вырабаў, лабараторыі народных майстроў, музычна-забаўляльныя, танцавальна-гульнёвыя імпрэзы. (Гарадскі сквер).

13.00 – Відовішча-шэсце ўдзельнікаў фестывалю. (Вул. Савецкая).

13.30 – Заключны гала-канцэрт фестывалю.

Цырымонія ўзнагароджання ўдзельнікаў.

15.00 – Канцэрт беларускіх эстрадных калектываў фольк-року. (Цэнтральная плошча).

Штодзень самастойна: імправізаваныя фальклорныя вандроўкі. (Вуліцы, плошчы, скверы).

27 чэрвеня (нядзеля)

10.00 – 12.00 – Круглы стол «Традыцыйная культура і сучаснасць: Школа. Дзеці. Будучыня» (Цэнтр вольнага часу).

10.00 – 12.00 – Канцэрт аўтэнтчных калектываў, замежных калектываў – гасцей фестывалю. (Гарадскі сквер).

Кніга пра Кейданскую унію

1 чэрвеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшла прэзентацыя манаграфіі доктара гістарычных навук, журналіста А. Катлярчука «У цені Польшчы і Расіі: Вялікае княства Літоўскае і Швецыя ў часе эўрапейскага крызісу сярэдзіны XVII ст.», што праходзіла ў межах праекта «Дні культуры Швецыі ў Рэспубліцы Беларусь». У кнізе разглядаецца невялікі, але важны перыяд гісторыі (у тым ліку і беларускага народа) – Кейданская унія, заключаная пад час крызісу ва Усходняй Еўропе, што там тады панавала. Першы раз кніга пабачыла свет у 2006 г. на англійскай мове. Сёлета яна выйшла па-беларуску, выданне пад-трымала Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына».

Прэзентацыя ладзілася Пасольствам Каралеўства Швецыя ў Бела-

русі і Нацыянальнай бібліятэкай. На ёй прысутнічалі намеснік дырэктара бібліятэкі Л. Кірухіна, пасол Швецыі ў Беларусі С. Эрыксан і супрацоўнікі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, якія далі добрую адзнаку працы. Пад час мерапрыемства слухачы маглі атрымаць адказы і каментары ад аўтара пра кнігу і пачуць яго меркаванне аб беларуска-шведскіх узаемаадносінах, перспектывах і планах на будучыню. Пасля прэзентацыі прайшла аўтограф-сесія: усім ахвочым аўтар падпісаў асобнікі кнігі, але іх на ўсіх не хапіла (у тым ліку і мне) і шмат хто застаўся толькі з добрымі ўражаннямі і крыху сапсаваным настроем.

**Настасся
КАДЫГРЫБ**

Працуючы ў Дзяржаўным архіве Кракава (Польшча), яшчэ ў 1994 г., у архіве Русецкіх я звярнуў увагу на немалы, болей за 300 старонак, рукапісны зборнік № 70 пад назвай «Miscellanea do stonsunku na Litwie i Rusi 1532–1797» (Miscellanea да стасункаў у Літве і Русі 1532–1797 гг.). У ім зберагаюцца пераважна копіі дакументаў з гісторыі Беларусі XVI ст., але ёсць і дакументы ранейшага часу. Ужо на самым пачатку зборніка змешчана копія (літарамі лацінскага алфавіта) некалькіх прывілеяў знакамітаму Лаўрышаўскаму манастыру, які існаваў у XIII–XIX стст. у м. Лаўрышаве непадалёк Навагародка і быў адноў з найстаражытных праваслаўных мясцінаў Беларусі. Ён быў заснаваны, згодна з летапісамі, вялікім князем Войшалкам (княжы ў 1264–1268 гг.), сынам караля Міндоўга. Войшалк потым стаў маныхам пад імем Лаўрэнція (Лаўрыш), адкуль паходзіць і назва мясцовасці ды манастыра. Паводле іншай версіі гэты манастыр быў заснаваны прападобным Елісеем Лаўрышаўскім. Дадамо, што акурат у гэтым манастыры было створанае знакамітае Лаўрышаўскае

Невядомы прывілей князя Вітаўта

Евангелле (канец XIII – пачатак XIV ст.).

Вышэй згаданы дакументы – прывілей, нададзены Лаўрышаўскаму манастыру вялікімі князямі літоўскімі Вітаўтам, Казімірам IV і Жыгімонтам I Старым у XIV – першай палове XVI стст. Усе яны мною надрукаваныя ў арыгінальным выглядзе ва ўкраінскім навуковым выданні «Спеціальні історичні дисципліны: питання теорії та методики» (Кіеў, 2001). Але пакуль тая публікацыя не выклікала асаблівай увагі. Між тым надрукаваныя дакументы ўнікальныя, асабліва тыя, што тычацца дакумента Вітаўта. Увогуле ж на сёння вядомыя ўсяго крыху больш за два дзесяткі прывілеяў гэтага князя, усе яны змешчаны ў спецыяльнай падборцы дакументаў, выдадзенай адносна нядаўна польскім даследчыкам Е. Ахманьскім (Vitoldiana. Codex

privilegiorum Vitoldi magni ducis lithuaniae 1386–1430. Warszawa–Poznań, 1986). Праўда, гэты прывілей там не значыўся. Ён пісаўся старабеларускай моваю, але капііст перадаў тэкст літарамі лацінскага алфавіта. Няма года выдання прывілею, ды яго можна вызначыць паводле ўказання індыхта. І калі ў тэксце няма памылкі і калі гэта сапраўды 2-гі індыхт, то выходзіць, што прывілей быў нададзены ў 1409 ці 1424 г. Значыць, выданне прывілею сталася ў часы мітрапаліта Кіпрыяна або мітрапаліта Фоція. Ва ўсялякім разе ясна, што Вітаўт дбаў пра Лаўрышаўскі манастыр і не хацеў, каб у ягоныя справы ўмешваліся без згоды вялікага князя літоўскага. Здаецца, тут можна пабачыць пэўныя інтэнцыі Вітаўта, звязаныя з ягоным жаданнем стварыць незалежную Літоўскую мітраполію. Нагадаем, што гэтая ідэя была

ў пэўнай ступені ажыццёўлена: быў абраны незалежны мітрапаліт Грыгорый Цамблак (1415–1420 гг.), а ў 1416 г. цэнтр мітраполіі быў перанесены ў Навагародак. Спадзяемся, што далейшыя пошукі дапамогуць вырашыць гэтае пытанне.

Побач падаецца арыгінальны тэкст прывілею і яго зваротная транслітэрацыя кірыліцаю. Пры неабходнасці гэтую публікацыю можна прадоўжыць з паданнем тэкстаў прывілеяў Казіміра IV і Жыгімонта I.

Юры МЫЦЫК,
доктар гістарычных навук, прафесар
Украінскай Праваслаўнай Царквы Кіеўскага Патрыярхату
(Пераклад з украінскай мовы зроблены ў «КГ»)

1409 або 1424, вясна, у сераду 5-го тыдня Вялікага Посту. – Біржа (?). – Прывілей вялікага князя літоўскага Вітаўта Лаўрышаўскаму манастыру

«Ot welykoho kniazia Wytowta namistyku mytropolyczemu nowhorodskomu, chto koly budet ot mytropolyta.

Uzwidaly jesmo, sztoz manastyr Lawraszowsky perwi seho nie bywal ny za odnym mytropolytom y wladykoiu, nyz iest y wy by nie wstupalysia w tot manastyr nedik (?) jehozawiazadaiet tot, komu my ukazom. Pysan u Bersztoch w seredu piatoie nedily welykoho postu, indykt 2».

(Дзяржаўны архіў у Кракаве. – Ф. «Збор Русецкіх». – № 70. – С. 1. – Копія XVII–XVIII стст. Тэкст дакумента перадае загаловак: «Spysky lystow manastyra Lawraszewskoho. Lyst Wytowtow», г. зн. «Спісы лістоў манастыра Лаўрышаўскага. Ліст Вітаўта»).

***

«От велького князя Витовта наместнику митрополычэму новгородскому, хто колы будэт от митрополыта.

Узвідалы есмо, штож манастыр Лаврашовскы пэрві сэго не бывал ны за адным митрополытом і владыкою, ныж наш ест і вы бы не вступалыся в тот манастыр недік (?) его завядает, кому мы укажом. Пысан у Берштох в середу пятое неділы Велького посту, індыхт 2».

Традыцыі і сучаснасць

І рок-музыка мае сваіх класікаў

«Мроя» – «Дваццаць восьмая зорка», Мн., 2009,
«БМАГроуп», паводле ліцэнзіі фірмы «Мелодія», 1989

У папулярнай CD-серыі «Беларускі музычны архіў», якая спершапачатку абвясчалася выдаўцамі як жанрава надзвычай шырокі праект, выходзілі ўжо кружэлкі геніяльных нацыянальных кампазітараў сімфанічнай музыкі (Станіслаў Манюшка, Мікола Равенскі), зборы оперных спевакоў (Міхась Забэйда-Суміцкі), узоры бардаўскай творчасці (Сяржук Сокалаў-Воюш, Віктар Шалкевіч), музычнае ўвасабленне класічнай паэзіі (Ларыса Геніюш, Наталля Арсеннева), творы зорак папулярнай песні (Сяргей Новік-Пяюн, Данчык) і г.д. Але на дванацятым выпуску калекцыянераў чакае чарговае адкрыццё – першай рок-старонкай серыі стаў альбом «Дваццаць восьмая зорка» знакамітага рок-гурта «Мроя».

Ну які ж гэта музычны архіў? – спытаеце вы, слухна намякаючы на факт, што і «N.R.M.», цяперашняя рок-зорка № 1 на беларускай сцэне, ёсць нішто іншае, як «Незалежная Рэспубліка Мроя». Але нельга забывацца пра зменены склад калектыву, пра адметнасць стылістычных нюансаў, варыяцыі тэматычных пошукаў у песнях. Да таго ж у альбоме «Дваццаць восьмая зорка» даволі значны ўласны юбілей – 20 гадоў, як кружэлка выйшла грунтоўным вінілавым накладам колішняга фанаграфічнага гіганта – усесаюзнай фірмы «Мелодія» ў Маскве. А дадайце, што гэтага неразваротлівага монстра «Мроя» прабіла тады разам з яшчэ адным класікам нацыянальнага року «Ulis»

(альбом «Чужаніца», 1989), і вы зразумееце, як хутка ляціць час, як сплываюць у аналы гісторыі яшчэ нядаўнія прыкметы надзвычайнай сучаснасці.

Хто памятае такія прывабныя адметнасці серыі «Беларускі музычны архіў», як наяўнасць грунтоўнай навуковай падмацоўкі (бібліяграфія, дыскаграфія ды ілюстраваная біяграфія), пэўна, не без подзіву ўбачыць тут яшчэ больш ёмісты аналіз эпохі, у якім жыла і тварыла «Мроя» – першая сапраўды нацыянальная зорка нашай маскультуры. І паверце, нялёгка стаць нацыянальнай зоркай, калі дзяржаўны шавінізм абвясціў сур'ёзную вайну нацыяналізму ў культуры нацыянальных рэспублік, калі нават легендарных «Песняроў», якія ў 1970-х захапілі свет менавіта моўнай адметнасцю беларускіх мелодыяў, змушвалі да заказных праектаў кшталту рускамоўнага Бёрнса, Маякоўскага, ды нават «Через всю войну» беларусы амаль абыйшліся без беларускіх песень.

Найлепшы абрыс той эпохі слухач знойдзе ў саміх песнях гурта, якія не толькі пазбягаюць банальных традыцыйных схемаў мёртвага мастацтва («любіш/ня любіш», «спаткацца/развітацца», «весьляліся/не напіся»), але і даюць надзвычайны прыклад творчай смеласці, якой не чакалася і ад ангажаванай афіцыйнай эстрады, і нават ад манументальных літаратурных класікаў.

Чорна-белыя вочы, каляровыя сны,
Неспакойныя ночы набліжэння вайны
Адчувае кожны трэці.

Кожны трэці стаіць у чарзе па віно,
Каб была спакайнейшай наступная ноч,
Каб суцішыць грукат сэрца, –

цвердзіць герой загаловаўнай песні «Дваццаць восьмая зорка», якую паклікала гнятлівая атмасфера, што апанавала краіну ў час руйнавання партыі пасля XXVIII з'езда КПСС. Калі некаму здаецца, што грамадства даўно перажыло тыя праблемы, дык сваю надзённасць зноў ды зноў даводзяць і іншыя песні альбома: «Не бойся, Пеця, нас не засудзяць, // Бо ёсць на версе нашы людзі» («Мама-мафія»), «Шмат вякоў цэрквы будавалі, // Шмат вякоў продкаў шанавалі, // А цяпер брудна лаемся» («Шмат»), «Там беларусаў вельмі багата, // Хоць у гасцёх ты гадамі сядзі, // Там валацугі не лаюцца матам, // Там нарадзілася «АС/ДС»...» («Аўстралійская полька»), «Вось мая зямля пад нагой бяжыць, // Вось мая зямля ў снягох ляжыць, // Закаваная лютым холадам, // Падуладная чужым волатам» («Зямля»).

Дзіўная рэч, але стары альбом «Мроі» дорыць сапраўдныя адкрыцці з кожным новым праслухоўваннем, нібыта нейкі надзвычай сучасны бестселер. Але трэба яшчэ мець на ўвазе, што на

кампакт-дыску да вінілавай кружэлкі дадалі яшчэ і «Паляванне на вядзьмарак» ды «Ён яшчэ вернецца» – дзве песні з такіх не выдадзенага альбома «Зрок» (1987), а славыты альбомны трэк «Я – рок-музыкант» пададзены не толькі ў аўдыёверсіі, але і відэа, з канцэрта 1993 года. Які там маладзенькі Лявон Вольскі, ды яшчэ ў дэталёва дагледжаным стылістамі зорным іміджы!

Не выпадзе доўга гаварыць пра тагачасны склад калектыву, бо класіку павінен ведаць кожны. Дый у буклеце кожны знойдзе ўсе патрэбныя звесткі. А вось на мастацкай аздобе, зробленай фронтменам Лявонам Вольскім і бубнаром Алегам Дзямідовічам, варта спыніцца. Многім загартаваным рок-фонам яна нагадвае відарыс славуата брытанскага альбома «DEEP PURPLE in rock», але не прагледзьце нюансы: калі партрэты славытых брытанцаў паўстаюць у каменным увасабленні, дык беларускія музыкі проста гліняныя. У абодвух выпадках пародыя: брытанцы парадзіруюць славыты помнік амерыканскім прэзідэнтам у скале, а беларусы дэманструюць вечную мройнасць беларускіх ілюзіяў, якія заўжды нехта здолее растаптаць (адбітак следу і віднеецца на карцінцы). Але «Мроя» ставіцца да гэтага не з песімізмам, а з гумарком. І чарговае перавыданне гэтай кружэлкі докажам таму.

Да таго ж, калі маскоўскія выдаўцы неахайна падрэзалі вельмі сімвалічную для прафесійных мастакоў акантоўку з нацыянальных сімвалаў-васьмірогаў, дык мінскія перавыдаўцы здолелі аднавіць першасную задуму, за што варта падзякаваць новаму дызайнеру Антаніне Ліньковай. Удалося ёй і гарманічна ўпісаць цэльны альбом у структуру серыі «Беларускі музычны архіў», не руйнуючы ягонай сутнасці.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Дзе варта пабываць

«Colorfest – 2009»

15 чэрвеня ў галерэі «Ракурс» Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбудзецца ўрачыстае адкрыццё II Мінскай міжнароднай біенале сучаснага жывапісу «Colorfest». Гэты мастацкі праект спрыяе ўсталяванню станоўчага іміджу Беларусі на еўрапейскай мастацкай прасторы, падтрымлівае аўтараў, якія ствараюць працы інавацыйнай, артыстычнай якасці. «Colorfest» з'яўляецца дэманстрацыяй тых відавочных зменаў, якія пад уплывам штодзённай рэчаіснасці адбываюцца ў жывапісе.

Сёлета ў біенале возьмуць удзел мастакі з Беларусі, Украіны, Эстоніі, Латвіі, Літвы, Польшчы, Італіі, Расіі і іншых краінаў. Яны прадставяць больш за 140 працаў у рознай тэхніцы выканання.

У рамках біенале будзе дэманстравацца рэтрапраграма – выстаўка эцюдаў акадэміка

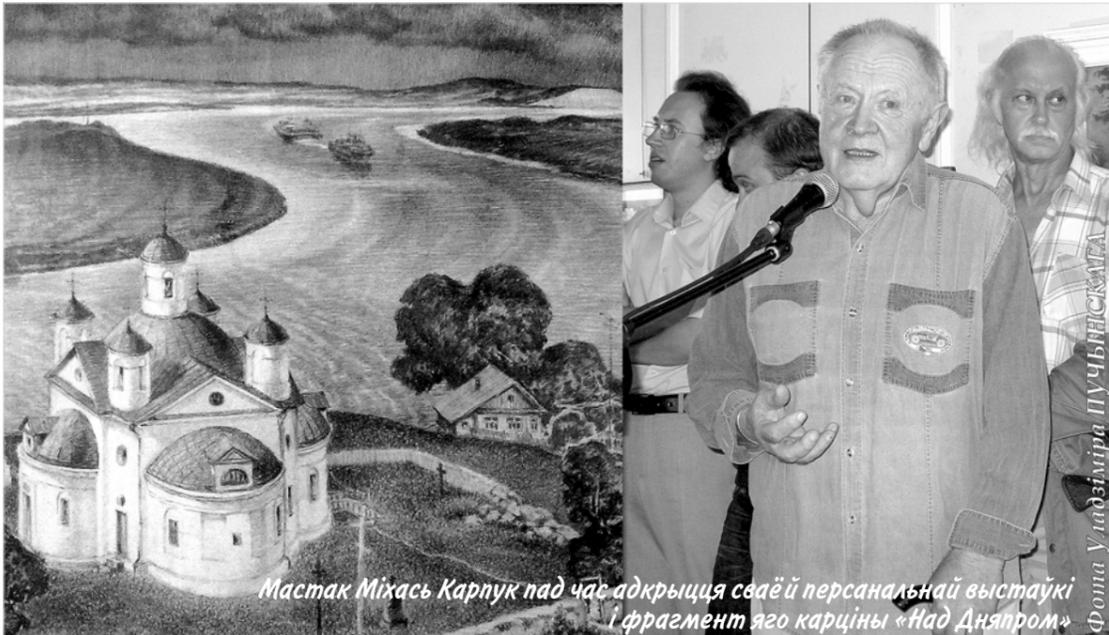
Расійскай акадэміі мастацтваў, жывапісца Яўгена Праведнікава з фондаў Мыцішчанскай карціннай галерэі.

У межах праекта адбудзецца конкурс, вынікі якога падвядзе аўтарытэтнае міжнароднае журы на чале з народным мастаком Беларусі Гаўрыілам Вашчанкам. Пераможцы атрымаюць дыпломы.

Ганаровым госцем II Мінскай міжнароднай біенале сучаснага мастацтва запрошаны Рафаэль дэ Роза, італьянскі мастак, уладальнік Гран-пры «Colorfest – 2008». Яго персанальная выстаўка размесціцца ў галерэі «Панарама».

Экспазіцыя «Colorfest» будзе разгорнутая ў галерэях НББ «Атрыум», «Ракурс», «Лабірынт» і «Панарама». Выстаўка працягнецца да 13 жніўня.

Малюнак Мікалая ПІРГЕЛЯ

Мастак Міхась Карпук пад час адкрыцця свайго персанальнай выстаўкі і фрагмент яго карціны «Над Дняпром»

Чэрвень

18 – Свіцязянскі, рэспубліканскі ландшафтны заказнік (Навагруд. і Карэл. р-ны, 1970) – 40 гадоў з часу стварэння.

24 – Чорны Кузьма (сапр. Раманоўскі Мікалай Карлавіч; Капыл. р-н – 1944), пісьменнік, перакладчык – 110 гадоў з дня нараджэння.

24 – Беларускі саюз архітэктараў, грамадскае аб'яднанне, найстары творчы саюз – 75 гадоў з часу стварэння.

27 – Казакоў Юрый Іванавіч (1940), архітэктар, сярод асноўных твораў якога: мемарыяльныя комплексы «Брэсцкая крэпасць-герой», у гонар вызвалення г. Маладзечна, загінулым воінам і партызанам у г. Свіслач – 70 гадоў з дня нараджэння.

29 – Купрыяненка Васіль Аляксеевіч (1950, Магілёў), музыкант, кампазітар, збіральнік і выканаўца беларускага музычнага фальклору, заслужаны артыст Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КІСЕЛЬ – 1) даўняя мучная страва. Варылі з аўсянай, жытняй, пшанічнай грубага памолу (разавай) мукі, часам з втруб'я. Падобны на жур. Рашчынялі яго на заквасцы або для заквашвання кідалі кавалак хлеба. Рошчыню ставілі ў цёплае месца на ноч, потым працэджвалі і з «цэду» гатавалі кісель. Варылі густым (увесь час памешваючы), потым разлівалі па місках і ставілі ў халоднае месца, каб застыў. Калі ўдаўся, казалі: «Як квашаніна, хоць танцуй на ім». Прыпраўлялі (засмачвалі) алеем, салам, зацівалі сырадоём, настоем з молатага маку, квасам, мядавухай. Найбольш пашыраны быў аўсяны кісель. Часам варылі і прэсны з гарохавай мукі. Дзеля гэтага моцна развараны гарох, прапускаралі яго праз рэшата, давалі застыць. Вядомы па ўсёй Беларусі. На поскую кучцю быў адной з абавязковых страв; 2) дэсертная страва з адвару ягадаў, грушаў, сліваў, яблыкаў, заваранага бульбяным крухмалам. Даўней варылі вельмі густым, каб застываў. Традыцыйны – журавінавы, бруснічны.

КІШКІ – страва, запечаная ў тоўстых свіных кішках. У некаторых мясцінах пашыраны назвы наліванкі, ведары. Кішкі выварочвалі,

старанна чысцілі, вымывалі; у іх лыжкай праз лейку ўлівалі цёртую сырую пасолёную бульбу з тлушчам, прыправамі і крывёю. Потым завязвалі, зашывалі ніткамі і пяклі на памазанай тлушчам бясе. Налівалі таксама прысквараным цестам з грэцкай мукі, рэдкім цестам. Вядомыя ў паўночнай, заходняй і цэнтральнай Беларусі.

КЛЕЦ – зуб у баране.

КЛЕЦЬ – традыцыйная сялянская гаспадарчая пабудова для захоўвання збожжа, прадуктаў, адзення, мёду

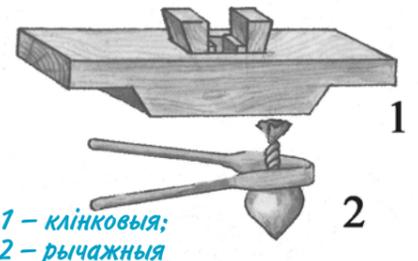

Клець. Вёска Беляя Старгонскага раёна

і інш. рэчаў. Аднакамерны зруб з падлогай і столлю, блізка ў плане да квадрата (памеры 4х5, 5х6 м). Першы вянок клалі на дубовыя штандары або камяні вышыняю да 0,7 м. Бярвёны двух першых вяноў з боку фасада выпускалі да 1 м вонкі, канцы іх злучалі бярвяном і засцілалі дошкі. Такі ганак разам са страхой і некалькімі апорнымі слупамі ўтваралі перадклець (прыклетнік, галерэя, падценне). У сярэдзіне будынка адгароджваліся засека з бярвёнаў або дошак, часанья канцы якіх закладалі ў вырубленыя ў сценах пазы. У клець звычайна ставілі ложку, на якой да зямразкаў спалі (звычайна маладажоны). У вялікіх сем'ях, дзе было некалькі жанітых сыноў, для кожнай маладой пары будавалі асобную клець. У ёй захоўваўся пасаг, які быў недацяжкальнасцю маладых.

У Віцебскай, Мінскай, Гродзенскай і Віленскай губернях часцей ужывалася назва «клець», радзей «свіран», «свіранак». У некаторых паветах Магілёўскай губерні – «амбар». Традыцыйна размяшчалася насупраць падоўжнай сцяны хаты, каб яе дзверы былі відаць з вокнаў. Часам прыбудоввалі праз сенцы да хаты як трысцен. У Беларусі клець была пашыраная паўсюдна. Бяднейшыя сяляне замянялі яе каморай. Да нашага часу клеці захаваліся паўсюдна, але цяпер у іх звычайна складаваюцца гаспадарчыя прылады, зімовае вопратка, посуд, паліва ды інш.

КЛЕШЧЫ – прыстасаванне для выціскання воску з вощыны (старых сотаў, іх абрэзкаў, васкавых нарастаў на вулі і інш.). Называліся таксама скамы, ціскі. У гарадах з XVI ст. існавалі васкабойні, у Талачыне васкабойня існавала да 1935 г. У вёсках Усходняга

1 – кліньковыя;
2 – рычажныя

Палесся да канца XIX ст. пчалары «білі воск» на пераносных клешчах.

КЛЕШЧЫ – 1) кавальскі металічны інструмент для захоплення і заціскання гарачых жалезных вырабаў пры іх апрацоўцы; тое, што і абцугі; 2) драўляная частка хамута, якая складаецца з дзвюх кляшчынаў.

КЛЕШЧЫ – у вайсковай справе акружэнне ворага з двух бакоў.

КЛЕЦКІ – страва з дрэннай бульбы (вялікія галушкі, начыненыя мясным, грыбным і інш. фаршам з рознымі прыправамі). Іншыя лакальныя назвы галушкі, кульманы. Гагуюць іх рэдкай стравой. Дзяркуюць бульбу, адціскаюць з яе сок (з якога потым адстойваецца крухмал), часам дадаюць крыху мукі, качаюць рукамі галушкі і кідаюць у малако, суп ці вар (забеляваюць малаком). Спажываюць таксама без юшкі (сухімі), абліваючы расквараным салам з цыбуляй ці інш. закрасай. Даўней іх варылі з мучнога цеста. Вядомыя паўсюдна.